

sig undervise i. Kolds og Grundtvigs friskole var og er ikke elev-centreret. Tværtimod vælger pædagogen det stof, der skal bruges, og han fortolker det gennem den skoles hovedteknik, fortællekunsten. Det levende ord skulle bestemt ikke frigøre de menneskelige kræfter til hvad som helst, hvilket jo også er ideen bag eftersætningen om Fenrisulven, som Witt loyalt nok citerer ved tekstens slutning. Man kan bruge Grundtvig på mange måder, og det kan være, at jeg tager fejl, men såvidt jeg har forstået hans pædagogiske udgangspunkt, kan han ikke tages til indtægt for museernes rolle som neutrale service-stationer.

Det er iøvrigt ikke tanken her at vurdere det egentlige, nemlig Torben Witts holdning til »det farlige museum«. Man kan blot konstatere, at hans model rent faktisk praktiseres af de allerfleste museer, at de lever med det og i den henseende har det ganske godt. Samtidig må man jo sige, at hvis »egentlig historiske« udstillinger kan udløse erkendelse om kvaliteten af nutidige tilstande – ja, så har den historiske videnskabs nytteværdi fået sit ridderslag.

Holger Rasmussen: Hvad med museerne?

Man må se den kendsgerning i øjnene, at museerne i dag kun spiller en relativ underordnet rolle blandt de muligheder for anvendelse af fritiden, der frembyder sig for befolkningen.

Betænkning nr. 517.

Det mest værdifulde ved Torben Witts lille bog er nok, at den er et svar fra museumsside på den ministerielle betænkning nr. 517 (1969). Betænkningen vakte opsigt i museumskredse og førte til intense interne diskussioner, men egentlig ikke til modsvar i den offentlige debat, der iøvrigt blev meget lidt omfattende. Nu er det selvfølgelig ikke ligegyldigt, hvilket svar der kommer på betænkningens påstande om museernes såkaldte krise (»Mange museer er i dag selv modne til at komme på museum«, som det provokerende formuleredes) og forpligtelser. Men efter min

mening må Witts overvejelser siges at hage sig fat i væsentlige dele af museernes virkeområder. Bogen må derfor hilses velkommen som oplæg til debat og som en klaring af mange af de ting, som hver enkelt museumsmand og -kvinde tumler med i sit daglige arbejde.

Fremkomsten af bogen, som Witt i undertitlen kalder: *Spredte bidrag til en almindelig museumsmlære*, er fremkaldt af to forhold: 1) Vigtigheden af at få afsøgt det grundlag, samarbejdet mellem museerne skal foregå på (efter den nye museumslov af 1976) og 2) den hovedpåstand, som hans fremstilling bygger på, at interessen for historien vokser, når kriserne – for den enkelte, for samfundet som helhed – melder sig. Denne hovedpåstand er jo ikke Witts egen opfindelse; vi, der begyndte at arbejde i museerne i 30'erne, kan give vor tilslutning til, at sådan er det, og at museerne har en væsentlig rolle at spille i denne situation.

Når den ministerielle betænkning kunne udtale sig flot og overfladisk om de kulturhistoriske museer (og det er dem, Witt behandler, og som også her vil blive drøftet), er det utvivlsomt for en stor del museernes egen skyld, for som Witt siger: de har ikke forklaret så meget om sig selv som institutioner – om hvordan de er blevet til, hvordan de fungerer, hvad deres opgaver kan siges at være, og hvilke problemer der er forbundet med at løse dem.

Det er helt klart, at vi i høj grad savner en museumshistorik, der kunne have bragt klarhed i sagen. Kunstkammertiden og Oldnordisk museums første år er relativt vel studeret og publiceret med arbejder af Bering Liisberg, Victor Hermansen og nu senest Schepelern. Men tiden derefter med museumsgrundlæggelserne ud over landet er meget sporadisk belyst, selv om der kan peges på et så vigtigt værk som Svend Larsens om Odense (Et Provinsmuseums Historie, 1935). H. P. Hansen lagde op til en museumsbeskrivelse, som kom til at omfatte museerne i Hjørring og Herning, men de er mere deskriptive og går ikke i samme grad ned i problemerne som Svend Larsens redegørelse. Og det er nok, som Witt hævder, de mange hjemstavns-mu-

seer der er det mest frugtbare udgangspunkt for forståelsen af problemet, ikke Nationalmuseet. Jeg vil dog tage forbehold på dette punkt, for Nationalmuseet er jo mange museer under én hat, og et museum i museet som Dansk Folkemuseum har oprindelse og problemer, der i alt væsentligt er identiske med de kulturhistoriske lokalmuseers.

M.h.t. Witts første punkt med at afsøge grundlaget for samarbejde, så må det beklages i allerhøjeste grad, at 1976-loven ikke har anskuet *hele* landets museumsvesen, men holdt Nationalmuseet udenfor. For man regner vel ikke med, at samarbejdet ikke skal omfatte også landets hovedmuseum?

For at vende tilbage til det historiske synspunkt, så fik iøvrigt Dansk Folkemuseum og Frilandsmuseet, der jo er udgået af og har været sammen med Dansk Folkemuseum til 1941, hvor det blev sidestillet med Nationalmuseets øvrige afdelinger, en redegørelse, der forklarede om opståen, udvikling, funktion og opgaver (Dansk Folkemuseum & Frilandsmuseet, 1966), men en intens beskæftigelse i de seneste måneder med folkemuseet i Bernhard Olsens epoke har gjort det klart, at der må graves langt dybere end hidtil for at få oprindelseshistorien og problematikken klarlagt – både for det enkelte museum og for samspillet med andre museer.

Sammenhængen mellem tidsbaggrunden og museumsudviklingen kommer Witt ind på i sine første afsnit. Han nævner her den »række af interesserede folk over hele landet, for hvem museumsdrift blev en naturlig centerfunktion«. Næsten al museumsvirksomhed i dette land står i gæld til sådanne folk, og racen er ikke uddød endnu. Jeg har for nylig kunnet tegne omridset af en sådan museums-skaber (Kustode J. Olsen, Maribo, i Lolland-Falsters Stiftsmuseums årsskrift 1977). Disse folk med museumsdrift hænger ikke frit i luften, men må have en platform af historisk interesse at stå på.

Da Bernhard Olsen i 80'erne opbyggede sit museum, var hans personlige forudsætninger og interesser vigtige, men de måtte modsvares af en folkelig opbakning, som i den daværende spegede politiske situation var temmelig diffus. Han fik en virksom støtte blandt lære-

re, i højskolekredse og blandt en række bønder, som så hans arbejde som en redningsaktion af en svindende kulturform. Men blandt hans vanskeligheder var museets beliggenhed. Mange bønder havde mistillid til »københavnriet« og frygtede for, at deres gamle sager blot skulle blive til grin for hovedstadens borgerskab. Det var utvivlsomt lettere for lokale museer at få folk i tale og overbevist om, at museet var til for dem. – Man synes at spore det samme nu, hvor sogne- og amtskommunerne bakker de lokale museer op, mens staten skærer ned på Nationalmuseet.

Et helt fundamentalt problem i Witts overvejelser er berettigelsen af museerne. Udgangspunktet for ham er, at i vor verden er den historiske synsmåde til stede som en del af vor åndelige udrustning. »Den historiske synsmåde er således ikke noget vi kan tage stilling til – den er der bare«. Det man kan overveje og tildels bestemme sig for er, »hvor meget den skal have lov at fylde i vores bevidsthed og i vores hverdag – og hvor meget vi tilsammen gennem vores samfundsinstitutioner vil ofre på den«.

Den historiske bevidsthed fastholdes jo imidlertid af meget andet end lige genstande, der har den meget ubehagelige egenskab at være meget pladskrævende. Papir fylder langt mindre, og vi har de offentlige arkiver, der i de senere år er blevet suppleret og stadig suppleres med en lang række lokale arkiver. Findes her ikke materiale nok, hvis man supplerede med moderne hjælpemidler som fotografiet, der også er pladsbesparende?

Det er med rette, at Witt fører et forsvar for genstandene, for det er deres tilstedeværelse, der gør en samling til et museum, og han forsvarer dermed sin eksistens. Det er nu ikke det, der primært er hans ærinde, men derimod at forklare, hvad det er, der gør genstandssamlinger så værdifulde som informationskilder. Fordelen ved genstandene er nemlig, som han siger, at de »er dele af selve det historiske forløb«, og derfor »bærere af en uendelighed af informationer«. Den forklaring, som en opbygger på genstande og andet dokumentationsmateriale, finder en anden måske ved nøjere eftersyn og nye synspunkter må ændres. Man gør sig altså ikke færdig med

genstandene og kasserer dem, men måske nok med den foreliggende forklaring af dem. Genstandene må derfor altid være til stede som udgangspunkt for nye forklaringer.

Det er vigtigt, at der lægges så megen vægt på det, der er museernes primærmateriale. Der har været retninger, også indenfor museumsverdenen, som har villet negligere genstandene og sagt, at de var af sekundær betydning for museernes formidling af kulturhistorien. Det grelleste eksempel har jeg oplevet i bymuseet i New York, hvor hele byens ældste historie under de hollandske kolonister blev vist udelukkende med talt og skrevet kommentar bortset fra et eneste stykke reelt museumsinventar. Den udstilling var tabt på gulvet.

Betænkning 517s hovedargument var, at museernes største almene problem er at få tag i den del af befolkningen, som ikke har nogen speciel interesse forbundet med museernes samlinger. Witt bemærker meget rigtigt, at selvfølgelig drømmer museumsfolk om, at alle samfundets medlemmer kunne/burde være interesseret i at komme på museerne, men da det er en utopi, tør han også fastslå, at det er langt vigtigere, at nogle flere beskæftigede sig kvalificeret med tingene end at få dilettanteriet gjort totalt.

Nu skal museerne nok ikke som Kirkegaard blot henvende sig til hin enkelte, og deres reaktion på betænkningens formidlingskrav var da også en forøget udstillingsvirksomhed, som efter Witts skøn satte besøgstallet i vejret med noget nær en fordobling til følge. Der skal selvfølgelig fortsat laves gode udstillinger, så folk føler det vedkommende at gå på museum. Men som Witt fastslår, er museet ikke noget massemedium og skal ikke være noget showroom. Derimod, siger han, »må der arbejdes med forskellige niveauer i museernes udstillingsvirksomhed, fra det åbne magasin-princip over permanente opstillinger af væsentlige samlinger til de mere bredt publikumsvenlige særudstillinger«.

Jeg kan give formuleringen min fulde tilslutning, fordi man derved imødekommer alle de kredse, der vil søge til museerne for at bruge deres samlinger ud fra vidt forskellige bevæggrunde. Men så må der unægtelig inve-

steres i bygninger, der tilgodeser det åbne magasin-princip og er indrettet på skiftende udstillinger uden at skulle fjerne de permanente først. Derved ville man også hjælpe til at få opfyldt den del af museernes forpligtelse, som betænkningen ikke ofrer nogen interesse: nemlig bevaringen af genstandene.

Alt for længe har museerne fra det største til det mindste været uden forsvarlig magasinplads, men har måttet brokke tingene sammen uden overblik, uden mulighed for let og uden at skade tingene at få dem frem. En forsvarlig anbringelse, hvor klima og fugtighed kan styres, og hvor museumspersonalet og de besøgende kan se, hvad samlingerne rummer, kræver megen plads, og den bliver ikke mindre, når samtidokumentationen kommer i gang.

Jeg vover at påstå, at det er vigtigere at løse dette problem end at få udstillingsrum ad libitum. Men så skal magasinerne også være studierum, hvorfra tingene let kan hentes frem til al den anvendelse, man vil gøre af dem, f.eks. som arkivsager til en »læsesal« til nytte for hver den, der interesserer sig for dem. Idealmuseet er som en trekant, hvor den allerstørste del af figuren er studierum for den del af samlingen, der ikke er udstillet. I den mindre del befinder sig den permanente udstilling af genstande, der tegner museets hovedlinie. Ind imellem rigelig plads til en eller flere udstillinger over skiftende temaer, og kontorer, bibliotek og arkiver, så det hele kan styres centralt.

Selv om Witts bog er lille, når han ind på mange ting ud over de allerede nævnte. Lad mig endnu en gang som han vende tilbage til formidlingen, der var hovedpunktet i betænkningen, der ønskede »farlige museer«. Witt sammenligner med problematikken ved en anden samfundsinstitution: bibliotekerne. Den er jo blevet kraftigt belyst senest ved Thisted-sagen på trods af, at bibliotekerne – som han siger – har fået et »uafhængigt« organ til at føre kontrol med udvælgelsen af materiale og med indholdet i bibliotekernes formidling.

En forklaring sker altid ud fra et synspunkt, og der har også i museums kredse været folk, som har villet lave »politiske« formidlinger.

Selv ved udstillinger, hvor man har bestræbt sig for at være objektiv i sine forklaringer, så langt det går, kan man meget vel blive beskyldt for at være politisk – og det både fra øst og vest, fra venstre og højre. Det skal man tage afslappet. Witt har synspunkter på sagen, som virker afbalanceret, både når han siger, at det kan lade sig gøre »uden brug af politisk terminologi at forklare, hvordan det gik til, at vi fik ændret samfundet fra oldtiden til nutiden«, og når han fastslår, at det jo ikke hindrer, »at man i al stilfærdighed fortsætter med at gøre museernes samlinger til »arsenaler hvorfra argumenter kan hentes til kritik af det bestående«. Ingen strategi sejler imidlertid sine mest slagkraftige våben ud imod fjenden i en gummibåd, for nu at blive i betænkning 517's martialske billedsprog«.

Jeg har gerne villet slutte min gennemgang af Witts betragtninger med denne lille sløjfe, der er så karakteristisk for ham og hans foreliggende bog. På den måde er de oprindelige fem sider »næsten af sig selv« blevet til firs, som han bemærker i sit forord. Og vel værd at læse og tænke over.

Torben Witt: The Mathom-houses

». . . for anything that Hobbits had no immediate use for, but were unwilling to throw away, they called a mathom« (Tolkien: The fellowship of the Ring p. 17).

»Hvad med museerne« kan læses på mange måder, som det ses af det foregående – og af de øvrige reaktioner i indlæg andre steder. (F.eks. Folk og Kultur 1977, Dansk Tidsskrift for Museumsformidling 3, Museumsmagasinet 1).

At sende en bog som denne ud af huset er en pædagogisk situation, som kræver en evaluering. Den skal vente lidt endnu. Derimod skal der ofres nogle få linier på at nævne dens målgruppe og beskrive nogle af dens hensigter. Måske kan nogle af dem endnu opnås.

»Hvad med museerne« er skrevet på generalsubjektet: »museernes« vegne i en krisetid. Forfatteren lader museerne sige: »Der er utvivlsomt noget galt, men det er ikke sikkert

det er os. – og en lidt større forståelse af institutionernes egenart gjorde det måske lettere at finde krisens årsager, der nok ligger i historien, men ikke i museerne«. Derved anbringes bogen i et dialektisk forhold til meget af den forudgående debat.

Nu kan et generalsubjekt ikke have meninger og slet ikke lidenskaber, og derfor er der ikke mange meninger og lidenskaber i bogen, der først og fremmest henvender sig til den del af museernes publikum, som har direkte indflydelse på museernes trivsel: politikerne, styrelsesmedlemmerne og de ansatte.

Den første af disse grupper er bredt sammensat og træt af at læse dupliserede hefter på planlægger-nu-dansk. Derfor den lidt gemtlig form der, hvad man ellers mener om den, holder læsningen igang. Derfor også den korte form – og *bogen*, der var tænkt som en mulig foræring til denne læsergruppe via amtsmuseumsråd og museumsbestyrelser. Antallet af medlemmer af museumsbestyrelser, kommunalbestyrelser og amtsråd udgør trods alt 3–4 gange bogens oplagstal.

Det er et forsøg på at »satse på at henvende sig de rette steder med (museernes) formidling«.

I en pædagogisk situation opstår ofte blokeringer, man mærker (at der er en) hensigt og man bliver forstemt

Jeg kender nok til dette tyranni
fra venners side, og det synes mig
utåleligst af alle tyrannier,
Du tænker anderledes, og du tror
derfor at tænke ret. Jeg anerkender:
Du vil mit vel, men du kan ikke kræve,
at jeg skal finde det på din manér.

(Tasso i tragedie af samme navn af
Goethe, her citeret efter Villy Sørensen:
Uden mål og med).

Da den bredeste modtagergruppe, af hensyn til den her formulerede modtagerpsykologiske problemstilling kommer til at definere formen, er der ikke søgt nye sprog og veje, men måske nok ny brug af gamle sprog. Begreberne kommer derved til at flyde lidt – men det er jo ikke videnskab dette her – derimod for-